

KATKILAR / ADDENDA

İnas Darülfünunu üzerine

Emre Dölen*

İnas Darülfünunu ile ilgili olarak Ali Arslan ve Özlem Akpınar tarafından bu dergide yayınlanan bir makalede¹ bu okulun Darülmuallimât'dan ayrı bağımsız bir okul olduğunun kanıtlanmasına çalışılmaktadır. Yazarlar bu yargıya varırken kaynakları zorlamakta ve kendi kaynakları ile de çelişkiye düşmektedirler. Geçmişte İnas Darülfünunu'ndan söz eden kaynakların çoğu konuyu derinlemesine incelemeyen sadece adına bakarak Darülfünun'un kızlar için açılmış bir paraleli olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak, çeşitli açılardan bakıldığında İnas Darülfünunu'nun Darülmuallimât'ın [Kız Öğretmen Okulu] yüksek bölümü olduğu görülmektedir.

1. İnas Darülfünunu varlığını yedi yıl (1914 – 1921) sürdürmüş olmakla birlikte kendisine ait bir nizamnamesi yoktur. İnas Darülfünunu'nun açılışının ardından öğrenci alınacağına ilişkin verilen ilânlarda Darülmuallimât içinde “sınıf-ı âliye [yüksek sınıf] İnas Darülfünunu şubesi” açıldığından söz edilmektedir.² Öğretim süresi o dönemdeki diğer yüksek okullar gibi üç yıldır. Adındaki “Darülfünun” sözcüğü ile Edebiyat ve Fünun gibi iki şubeye ve Fünun Şubesi'nin de Riyaziyât ve Tabiiyat gibi iki kısma sahip olması İstanbul Darülfünunu'nun kızlar için açılmış bir paraleli olduğunu göstermez. “Hanımlara mahsus serbest dersler” başladığı zaman bu olay dönemin basınında “İnas Darülfünunu açıldı” biçiminde verilmiştir. Bu da o dönemde “darülfünun” konusundaki kavram kargaşasını göstermektedir.

İnas Darülfünunu, burada ders verecek hocaların büyük çoğunluğunun İstanbul Darülfünunu'nun hocaları olması nedeniyle başlangıçta Zeynep Hanım Konağı'nın bir köşesinde açılmıştır. İnas Darülfünunu için *Muallim Mecmuası*'nda “Esasen bugün mevcut olan Kız Darülfünunu'na Darülfünun unvanını vermek doğru olamaz. Kavanîn-i Cariye, Kitabet-i Resmîye gibi derslerin yer bulduğu bir müessese bir mekteb-i âli olsa bile darülfünun değildir” değerlendirmesi³ yapıldığı gibi dönemin doğrudan tanıdığı olan Zehra Celâsin de “Darülfünun'un yanında “İnas Darülfünunu” garip bir isim

taşıyordu. Üstelik program ve idaresi de bir mektep esasına ve zihniyetine göre kurulmuştu” demektedir.⁴ Mehmed Ali Aynî de “Hanımlar Darülfünunu” başlığı altında çok kısa bilgi vermekte ve bunu Darülfünun'un bir bölümü olarak görmemektedir.⁵

2. İnas Darülfünunu'nun şubeleri ile İstanbul Darülfünunu'nun bunlara karşılık olan şubelerinde okutulan dersler arasında önemli farklar vardır. 1913'de çıkartılan “İstanbul Darülfünunu'nun Teşkilât-ı İlmiyesi” ile Fünun Şubesi Ulûm-ı Riyâziye Kısmı'nda okutulan dersler Hendese-i Resmîye [Tasarı Geometri], Hendese-i Tahliliye [Analitik Geometri], Cebr-i Alâ ve Müsellesât-ı Küreviye [Yüksek Cebir ve Küresel Trigonometri], Hikmet ve Riyazî Hikmet [Fizik ve Matematiksel Fizik], Heyet-i Riyâziye [Matematiksel Astronomi], Mihanik [Mekanik], Hesab-ı Tefâzülî ve Temamî [Diferansiyel ve İntegral Hesap], Hesab-ı İhtimalî [Olasılık Hesabı] ve Taksim-i Arazi'dir.⁶

Buna karşılık İnas Darülfünunu Riyaziyât Şubesi'nde okutulan derslerin Nazariye-i Adâd [Sayılar Teorisi] ve Hesab-ı Âlâ [İleri Hesap], Cebr-i Âdi ve Alâ [Adi ve Yüksek Cebir], Hendese-i Âdiye ve Tahliliye ve Mebâdi-i Tahlil-i Riyaziye [Adi ve Analitik Geometri ve Matematik Analize Giriş], Mihanik [Mekanik], Müsellesât-ı Müsteviye ve Küreviye [Düzlem ve Küresel Trigonometri], Heyet-i Riyâziye [Matematiksel Astronomi], Fizik, Kavânîn-i Hesâbiye [Hesap Kuralları], Felsefe, Fenn-i Terbiye [Pedagoji] olduğu görülmektedir.⁷

Bu iki program karşılaştırıldığında aralarında bir paralellik olmadığı, İnas Darülfünunu'nda öğretmenliğin hedeflendiği, bütün bölümlerde Fenn-i Terbiye [Pedagoji] dersinin ve diplomada belirtilmemekle birlikte Kevanîn-i Cârîye [Yürürlükteki Yasalar] dersinin okutulduğu görülmektedir. İnas Darülfünunu'nun diplomalarında “inas mekâtib-i sultâniyesinde muallimlik etmeğe iktisab-ı ehliyet eylemek”den söz edilmesi bu okulun Darülmuallimât'ın yüksek kısmı olduğunun kanıtıdır.

3. Devletin en güvenilir belgeleri malî belgelerdir. Bu bakımdan bütçe kanunları özel önem taşımaktadır. “İnas Darülfünunu” adı 1333[1917]⁸ ve 1334[1918]⁹ bütçelerinde yer almıştır. Bundan sonra Mütareke döneminde düzenli bütçe yapılamadığından bu dönem için bilgi yoktur. 1333 ve 1334 bütçe

⁴ Zehra Celâsin, *Kadın Gazetesi*, Yıl 8, Sayı 408 (24 Eylül 1955), s.1.

⁵ Mehmed Ali Aynî, *Darülfünun Tarihi*, İstanbul 1927, s.48–49.

⁶ *İstanbul Darülfünunu – Talimât*, Matbaa-yı Amire, İstanbul 1329[1913], s.4–5.

⁷ Emre Dölen ve Nuran Yıldırım : *Darülfünun'dan Günümüze Üniversite Yayıncılığı ve Yaşamı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, s.84–85.

⁸ *Düstur* (2. Tertip), Cilt 9, İstanbul 1927, s.423–424.

⁹ *Düstur* (2. Tertip), Cilt 10, İstanbul 1928, s.315.

* Prof.Dr., Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Analitik Kimya Anabilim Dalı, Haydarpaşa – İstanbul.

¹ Ali Arslan ve Özlem Akpınar, “İnas Darülfünunu (1914 – 1921)”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c.VI, sayı 2, 2005, s. 225–234.

² *Ibid.*, s.227.

³ *Muallim Mecmuası*, Sayı 20 (15 Eylül 1334[1918]), s.858.

kanunlarında Darülfünun, Hukuk Mektepleri, Beyrut Tıbbiye Mektebi, Tıp Fakültesi ve Eczacı ve Dişçi Mektepleri maaş ve masrafları ayrı ayrı verildikten sonra “İnas Darülfünunu ve leylî Darümuallimât heyet-i talimiyesi maâşatı” (Fasıl 6/Madde 9), “İnas Darülfünunu ve leylî Darümuallimât idare memurları maâşatı” (Fasıl 6/Madde 10) ve “İnas Darülfünunu ve Darümuallimât idare ve tesisat masârifi” (Fasıl 7/Madde 5) olarak İnas Darülfünunu ve Darümuallimât birlikte gösterilmektedir. Bu durum İnas Darülfünunu’nun Darümuallimât’dan ayrı ve bağımsız bir kurum olmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak, İnas Darülfünunu’nu bağımsız bir okul ve giderek bir darülfünun olarak kabul etmek mümkün değildir. Diplomalarında mezunlarına kız liselerinde öğretmenlik yapma yetkisi veren, programlarından çok farklı olan, pedagoji yanında yöneticilikle ilgili yürürlükteki yasalar ve yazışma kuralları gibi dersler içeren ve ayrı bir bütçesi olmayan İnas Darülfünunu bağımsız bir okul olmayıp Darümuallimât’ın ayrı bir müdür ile yönetilen yüksek kısmından başka bir şey değildir.